

РЕСУРСИ УНАПРЕЂЕЊА АКАДЕМСКЕ ОТПОРНОСТИ МЛАДИХ

Аземина Дурмић*

Оригинални научни рад doi: 10.7251/NSK1801027D UDK 371.3:371.388-053.6 COBISS.RS-ID 6464024

Резиме

Концепт отпорности дио је истраживачких и прагматичних настојања превенцијске науке, а односи се на пропитивање позитивне адаптације и успјешног функционисања упркос ризицима и неповољним околностима. Академска отпорност тако представља специфични облик отпорности који се односи на постизање академског успјеха упркос изложености ризицима (Vortan & Overman, 2004). Ово истраживање је имало за циљ да опише ресурсе унапређења академске отпорности путем квалитативног истраживачког

приступа. Истраживање је обављено преко фокус групе са девет младих просјечне доби од 20 година. Подаци су транскрибовани и обрађени путем тематске анализе података (Braun & Clarke, 2006). Идентификоване теме показују да су ресурси унапређења академске отпорности младих дио ресурсног модела који препознаје два важна облика. Први је свијест о ризику и рационалан приступ ризику, док је други проактиван приступ превазилажењу ризика. Ова проактивност је препозната кроз активирање властитих снага и способности, ослободеност на подршку значајних других и примјену релаксирајућих активности.

Кључне ријечи: академска отпорност, ресурси, млади.

* Аземина Дурмић, магистар, је виши асистент на Исламском педагошком факултету Универзитета у Зеници. Е-mail: azeminadurmic@yahoo.com

Увод

Отпорност је један од концепата који се изворно јавља у превенцијској науци, која посљедњих двадесет година биљежи све већи развој као мултидисциплинарна наука која обједињује сазнања из више дисциплинарних подручја (Вашић, 2009). Термин отпорност односи се најчешће на способност да се нечему одупре, односно као нека врста издржљивости упркос изложености ризицима. Отпорност младих се дефинише путем два најважнија конструкта. Један од тих конструката је неповољна околност (ризик) док је други позитивна адаптација (успјешност функционисања). То значи да је отпорност позитивно функционисање унаточ изложености тешкоћама и одређеним ризицима (Garmezy, 1990).

За боље и свеобухватније разумијевање отпорности Вонг и Вонг (2011) предлажу развијање таксономије различитих димензија отпорности, па тако аутори говоре о академској, трансакционој, бихејвиоралној, мотивационој, егзистенцијалној или спиритуалној отпорности, релацијској отпорности и емотивној отпорности. Према њима, академска отпорност наглашава значај и улогу атрибуције, процјењивања и усавршавања атрибуције. Ови когнитивни процеси тако имају велики значај у одговору на негативне догађаје. Најчешћи ризик за академски успјех, који се кроз истраживање врло често истиче, је неповољан социо-

кономски статус младих. Тако се, у почетку, академска отпорност односила на младе који успијевају у школи упркос томе што долазе из врло неповољних социо-економских услова живљења (Borman & Overman, 2004).

Фактори који детерминишу академску отпорност могу бити препознати као вањски и унутрашњи. Вањски заштитни фактори су социјална подршка окружења и прилике доступне у породичном дому, школи, заједници и вршњачким скупинама и то у форми (Ruiz, 2002):

- подржавајућих односа,
- високих очекивања и
- охрабрења за учешће у смисленим активностима.

Унутрашњи заштитни фактори су индивидуалне карактеристике (вјештине, ставови, вјеровања и вриједности) препознати као кооперација и комуникација, емпатија, вјештина рјешавања проблема, добро постављени циљеви и аспирације, самоефикасност и самосвјесност (Constantine, Benard & Diaz, 1999). Односно, ради се о ситуацији када млади успијевају да остваре академски успјех упркос томе што су изложени великим животним изазовима и недаћама, због утицаја вањских и унутрашњих заштитних фактора. Ако се позовемо на теорију постигнућа, која говори о циљним оријентацијама, видјећемо да, управо, млади са мастери циљном оријентацијом траже изазове и истрајавају на академским задацима

чак и у сусрету са великим тешкоћама (Dveck, 1986).

Академска отпорност је развијана као специфична отпорност унутар општег концепта отпорности и према Мартину (2013, стр. 488) представља „капацитет да се превазиђу акутне или хроничне тешкоће, а које представљају велики ризик за едукацијски развој младих.“

Ако пратимо развој концепта отпорности као општег конструкта у превенцијској науци, можемо идентификовати неколико развојно-истраживачких перспектива (Ungar, 2008). У оквиру првог приступа, отпорност се поистовјећивала са индивидуалним, или индивидуално моделованим факторима, а који су повезани са позитивним исходима. Тако су се најчешће идентификовале одређене карактеристике, као што су здрави темперамент, социјалне и личне вјештине и слично. Други приступ препознат је кроз тзв. заштитне факторе и процесе наглашавајући темпоралне и релацијске аспекте позитивног развоја усљед стреса. Овдје је отпорност више дефинисана као динамични процес. Трећи приступ представљао је екологијску интерпретацију отпорности. Тако је отпорност обоје, исход интеракције између појединца и његовог окружења, као и процеси који унапређују ове исходе.

Међутим, претходно споменути приступи дио су истраживања унутар западног контекста, па су се дешавала произвољна контрастирања позитив-

них исхода нпр. мањина са већинском популацијом. Овојемени четврти приступ отпорности осјетљив је за контекстуално и културално уоквирене дефиниције позитивног развоја. То значи да се приликом истраживања концепта отпорности инсистира на истраживању које ће кроз квалитативне, или микс методолошке приступе доћи до контекстуално и културално осјетљивих разумијевања концепта отпорности. Отпорност тако није само капацитет појединца да превазиђе ризик, већ и капацитет окружења да осигура прилаз ка здрављу унапређујућим ресурсима и то на културално релевантне начине. Управо, културално разумијевање отпорности мора показати шта се у одређеним културама сматра добрим исходом и нормативним понашањем, те који модел отпорности је карактеристичан за младе одређеног контекста и културе. Тиме ово истраживање темељим на четвртом приступу отпорности, према којем отпорност представља (Resilience Research Centre, 2009, стр. 3):

- способност појединаца да се на свој начин усмјеравају према ресурсима који одржавају благостање,
- способност физичких и социјалних екологија појединаца да осигурају ове ресурсе те
- способност појединаца, њихових породица и заједница да преговарају културално смислене начине за дијељење ресурса.

Специфични модел академске отпорности тако ћу прилагодити четвртим приступу истраживања отпорности, при чему ми је циљ да кроз перцепцију младих дођем до одговора на питање о ресурсима који су њима унаприједили академску отпорност. Тачније, које ресурсе они наводе као значајне за постизање академског успјеха упркос томе што су изложени великим ризицима. Отпорност мора бити дефинисана како на глобалном нивоу, али и на специфично контекстуално-културалном. Либенберг и сарадници (Liebenberg, Ungar, & Van de Vijver, 2012) наводе да су разлози за то двоструки: прво, млади су суочени са контекстуално специфичним ризицима и друго, начин на који се ризици појединачно, унутар породица и/или заједница контролишу, детерминисан је контекстуалним и културалним ресурсима.

Методологија

Циљ истраживања

Пратећи оновремени приступ у истраживањима општег конструкта отпорности, циљ ми је био да академску отпорност, као специфични облик отпорности, истражим путем квалитативног истраживања, који ће донијети контекстуално и културално осјетљива промишљања о академској отпорности. Тако сам овим истраживањем жељела да опишем ресурсе унапређења академске отпорности

младих. Истраживање и тематску анализу усмјеравало је сљедеће истраживачко питање: Који су то ресурси унапређења академске отпорности младих?

Методе прикупљања података

Четврти развојно историјски приступ истраживању концепта отпорности препознаје контекстуално-културално уоквирење отпорности, до којег се најчешће долази примјеном, у посљедње вријеме, врло популарних тзв. микс методолошких истраживања. Ови истраживачки приступи тако настоје прво примијенити квалитативно истраживање, у оквиру којег се могу добити контекстуално-културалне перцепције феномена отпорности. Након проведених квалитативних истраживачких приступа и добијених налаза истраживања, конструишу се инструментарији за мјерење отпорности за примјену у квантитативним истраживањима. С обзиром да је циљ овог истраживања усмјерен ка добијању контекстуално-културално релевантних ресурса унапређења отпорности младих, примијенила сам квалитативно истраживање. У сврху прикупљања података примијењена је фокус група са младима. У фокус групи младих учествовало је 9 студената (5 дјевојака и 4 мушкарца) просјечне доби од 20 година. Процес формирања и рада са фокус групом текао је кроз сљедеће фазе: у првој фази дефинисана је основна сврха и циљ фо-

кус групе уз креирање питања која ће водити дискусију. Питања која су послужила као темељ за вођење групног интервјуа преузета су од Центра за истраживање отпорности (Resilience Research Centre, 2009). Водич ин-

тервјуа у коме су утврђена основна питања представља важан дио фокус групе с обзиром да омогућава балансирање између природних атрибута конверзације и формалне конверзације.

Табела 1

Елементи фокус групе

Величина	9 учесника
Дужина	2 x 45мин.
Учесници	Сличних карактеристика
Форма података	Конверзација укључујући паузе и смијех
Прикупљање података	Аудио запис путем програма 'Audacity' Транскрипција Фокус група: 26 страница транскрипције, Calibri 11 без прореда
Модератор	Истраживач теме Флексибилан али и фокусиран на питања Користи водич интервјуа
Анализа материјала	Тематска анализа (Braun & Clarke, 2006)

У другој фази, креиран је пригодни узорак младих, односно ангажовани су студенти Одсјека за социјалну педагогију. При избору испитаника водило се рачуна да се бирају они млади који се налазе у стадију касне адолесценције (око 21/22), који су током одрастања прошли кроз одређене, по њиховој атрибуцији велике ризике, а који успјешно функционишу у току студирања. У трећој фази обављен је појединачни разговор са младима, у оквиру којег им је објашњена сврха фокус групе, њихова улога у прикупљању података, циљеви истражи-

вања и начин на који ће бити вођена група (временски оквир, мјесто, аудио снимање). У четвртој фази усклађени су термини за реализацију фокус групе. Фокус група је почела са општим питањима те ишла ка специфичним, што је омогућило учесницима да се полако отварају ка конверзацији. Фокус група је трајала 2 пута по 45 минута. Аудио запис фокус групе снимљен је путем Audacity програма за аудио снимање. Подаци су транскрибовани уз навођење симбола за паузе у разговору и смијех испитаника (Табела 1).

Методе обраде података

Подаци из фокус групе транскрибовани су и анализирани сходно тематској анализи (Braun & Clarke, 2006). Како би се осигурала валидност, након транскрибованог, поновно је преслушан цијели аудио-материјал и упоређен са транскрибованим, како би се евентуалне грешке могле уклонити. Тематска анализа (Braun & Clarke, 2006) једна је од најчешће коришћених анализа у квалитативном истраживању а она се фокусира на идентификацију и анализу тема унутар података. Теме сам идентификовала дедуктивним или теоријским приступом, тзв. 'са врха ка дну' (ibidem, 2006). То значи да сам теме изводила из истраживачког, теоријског или аналитичког интереса, чиме је овај приступ експлицитно аналитички вођен, сходно истраживачком питању. Процес анализе укључивао је кретање од дескрипције (подаци су организовани тако да би показали обрасце семантичког облика и сумираност) ка интерпретацији (латентни) у оквиру које се покушава теоретизовати значај обрзаца и њихово шире значење.

Резултати истраживања и дискусија

Млади, који су били учесници фокус групе овог истраживања у току свог одрастања суочили су се са великим ризицима, као што су неповољне социо-економске прилике, губи-

так чланова породице и тешка болест члана породице. Ови ризици и недаће по својим димензијама могу угрожити академски успјех. Међутим, иако су изложени високим ризицима, ови млади постижу врло високе академске успјехе. Тематском анализом транскрибованог разговора у фокус групи, издвојене су сљедеће теме, односно сљедећи ресурси младих који су, према њиховим перцепцијама, значајно допринијели академској отпорности:

1. Свијест о ризику и рационалан приступ ризику.

2. Проактиван приступ ризику кроз:

- ангажовање властитих снага и способности (упорност, духовност, позитиван и ведар приступ животу, рационална очекивања од себе и других, инат и одважаност),
- ослоњеност на доступну подршку значајних других: породице, пријатеља, партнера или стручну подршку те
- примјену релаксирајућих активности.

Млади погођени ризицима, а који постижу академски успјех, у првом реду, показују високу сензибилност ка уочавању тешкоћа са којима се суочавају. Наиме, након појаве ризика, оно што им даје као облик подстицаја за суочавање јесте признање неизбјежности ризика и с тим у вези повезане наде у смањивање посљедица ризика. Врло често осјећај поуздања или вјере да ће се све добро заврши-

ти представља централну компоненту у животима младих који су отпорни (Zolkoski & Bullock, 2012).

...и онда сам рекла самој себи да је то тако морало бити, то је моја судбина и завршена прича и од тад од те ситуације се водим само тиме тако је записано, таква је судбина. тако је морало бити и немам ја ту шта да радим. [F: L.Ć, 826–829]

Човјек једноставно неке ствари мора разграничити и анализирати. Ја сам иначе по природи таква особа, баш сам некад и превише реална и мислим да се неке ствари једноставно морају изговорити да бисмо их били свјесни. [F: I.M, 888–894]

Након првог корака, рационалног приступа ризицима са којима се суочавају, слиједи трагање за могућим моделима рјешавања посљедица ризика са којима се суочавају. У литератури се спомиње да они који су отпорни користе прилике и ресурсе које се налазе око њих, односно они су способни да потраже менторе, слиједу едукацијске прилике или да учествују у екстракуруларним активностима (Zolkoski & Bullock, 2012). Управо, усмјеравање ка ресурсима које ће омогућити и/или одржати благостање (Resilience Research Centre, 2009) представља први елеменат ововременог дефинисања отпорности.

Слично наведеном, ово истраживање је, такођер, показало да млади, у процесу тражења рјешења, користе властите снаге и способности те ресурсе који су им доступни од значајних других, као што су породица, пријатељи, партнери и стручна подршка. Још један облик тражења рјешења за ризик са којим се суочавају јесте примјена одређених релаксирајућих активности.

Први најчешће ангажовани ресурс младих овог истраживања, јесте ослањање на и активирање властитих снага и способности. Тако су ови млади активирали упорност, духовност, позитиван и ведар приступ животу, имали су рационална очекивања од себе и других и манифестовали су одважност, односно инат. Активација упорности као снаге не допушта одустајање и појединца усмјерава ка рјешавању тренутне ситуације у којој се налази. Вонг и Вонг (2011) представљајући тзв. бихејвиоралну отпорност наглашавају потребу за изградњом навике издржљивости и упорности у суочавању са препрекама. С друге стране, Питерсан и Селигмен (Peterson & Seligman, 2004, према Ријавец и сарадници, 2008) упорност смјештају у подручје врлина а та упорност води ка повећаном задовољству. Упорност тако води и стицању нових знања и вјештина, као и повећању самопоуздања особе у другим подручјима.

Човјек се треба трудити да дā својих 200% за шта је сарабле (смијех). [F: А.О, 777–778]

Једноставно требате пронаћи неку снагу (2) да у себи пронађете оног другог себе, једноставно ја имам у себи другог себе који ми не дā да паднем – то сам изградио, имам оног себе који је колебљив, који се одупире изазовима, (3) који каже ма немој, ниси ти довољно снажан, али онда тај други ја који има у мени каже иди и успјећеш. Једноставно, тај ме вратио поново на овај пут иако нисам желио овај пут, желио сам једноставно да одустанем од свега. [F: S-A, 677–682]

У истраживањима је религијска и духовна ангажованост (Kumpfer, 1999; Bong & Bong, 2011) препозната као ресурс отпорности. Тестирајући Ен Камферин модел отпорности, Дан (Dunn, 1994, према Kumpfer, 1999) је дошао до резултата који су показали да је спиритуалност највећи предиктор отпорности и касније позитивне адаптације и то на великом националном узорку запослених и незапослених мајки. Вокер (Walker, 1995, према Kumpfer, 1999), користећи исту батерију инструмената, дошао је до истих резултата на националном узорку дјецe чији су родитељи алкохоличари. Поред осјећаја смисла, који религија доноси у животу младих, велики значај у редуцији посљедица ризика носи ангажованост у подручју молитве, која емоционално растерећује и ствара другачији поглед на оно што се појединцу дешава. Човјек се молит-

вом сједињује с Богом, отвара се милости коју он трајно пружа, прима од Њега сву помоћ, сву снагу, свеколико добро (Jakovljević и Nikić, 2002).

...ја нисам тражила нешто од Бога, него само да себе смириш и то је почело тако са свим тим стварима, да када сам ја почела да видим у тим стварима спас, барем у тим неких 15, 20 минута, да успијем да не мислим на тај проблем што за мене је пуно (3), јер кажем увијек чувам да имам за касније. [F: Е.Š, 645–648]

Јако је важно напоменути да оно што оснажује особу, у овом дијелу процеса усмјеравања ка духовној ангажованости јесте индивидуални изоловани и интимни дубоки осјећај повезаности са Богом, који као Врхунска Истина има рјешење за човјекове проблеме.

Сјећам се добро тог дана. Било је три сата послје подне, и читаву ноћ и не дигнете ви руке само да молит, већ само сједите доле (4), зна Бог све, ех то је тај неки осјећај и онда кажете, (3) ах добро је. [F: А. D, 752–754]

Врло важан ресурс који се издвојио, а који се односи на активирање властитих снага и способности, јесте ведар и позитиван приступ животу. Психолог Пол Мел (Meehl, 1975, према Rijavec и сарадници, 2008) унио је преокрет у психологију када је почео проучавати позитивне емоције, након што је примијетио да неки људи унаточ фру-

страцијама и животним стресовима успијевају остати здрави. Позитивне емоције и ведар приступ животу сигнал су сигурности, оне проширују репертоар нашег понашања и мишљења, поништавају штетне учинке негативних емоција и воде ка личном расту и развоју (Rijavec и сарадници, 2008). Овакав приступ омогућава, како ће закључити Камфер (Kumpfer, 1999), да неки појединци уче, односно расту на искуствима и гледају позитивну страну дисрупције.

Мислим да ме је то највише водило кроз живот, некако ми највише снаге дало да будем, не знам, насмијана и позитивна. [F: I.M, 610–611]

Ја сам испричала један доживљај, то су они моменти када ви вршиштите изнутра, када само чујете оно тишина све око вас, али ви чујете лупање свога срца (2), ја сам се тако осјећала, али опет некако гледате позитивно, хвала Богу све се добро завршило. [F: A.D, 818–820]

Висока очекивања су идентификована у неколико студија и то као заштитни фактори (Kumfer, 1999; Žižak, Koller i Lebedina, 2001). У овим студијама висока очекивања су посматрана са аспекта фактора окружења, тачније вањских предности као што су: границе и очекивања породице, школе, вршњака и сусједства. У мом истраживању рационална очекивања су у домени унутрашњих снага које осо-

ба користи као механизам припреме за надлазеће угрожавајуће околности. Тако су млади ослоњени на опрезно и рационално нијансирање очекивања како од себе, других и уопште живота. Иако ова снага на први поглед не чини активан прилаз изазовима, ипак идентификована је као снага, јер лишава особу могућег доживљаја разочарења и депресије, који могу водити непродуктивним понашањима особе.

...парола, очекуј оно да неће се ништа десити, ако се деси добро, то је супер, заибретити се, ако се деси лоше, па добро то сам свакако очекивала. Управо та велика очекивања могу нас пуно коштати и једноставно на емотивном плану да толико закажемо јер ви управо очекујете од људи да ће они бити фер (2) према вама, да ће бити тако искрени, да ће бити тако добри, да ће помоћи кад вам стварно треба и онда доживите крах када видите да им се баиш фућка за вас, свеједно (смјех). [F: S.AS, 831–836]

Када сам престала очекивати од људи било шта, највећи проблем су била очекивања од људи, хајд од саме себе оно опет има се разлога да се љутим, и ја мислим да је то био (3) и престанак мог стреса и суочавања са самом собом и свега. [F: I.M, 804–806]

...јер ако знамо које су наше способности уједно знамо докле ћемо издржати, наше границе, наше се здравље

нарушава понекад и узимањем превише себе, то знам из властитог искуства и зато баш говорим. (3) Уколико знамо докле су наше границе, толико можемо чувати своје здравље, нећемо себе оптеретити превише, можда је то јако битно, уствари да познајемо сами себе да би сачували своје здравље. [F: E.Š, 38–40]

Питерсан и Селигмен (Peterson & Seligman, 2004, према Rijavec и сарадници, 2008) су у своме истраживању дошли до 6 врлина и 24 људске снаге. Једна од врлина представља одважност. Аутори одважност дефинишу као емоционалну снагу која укључује кориштење воље за постизање циља упркос потешкоћама које се могу јавити, биле оне вањске или унутрашње природе. Наши испитаници говоре о инату који их је водио и усмјеравао ка расту и развоју, ка успјеху. Инат је овдје као мотив за понашање у циљу очувања властите личности.

Људи из ината, из ината... Инат је нешто што гура човјека. Ево ја из свог примјера знам, на основу овога што ја преживљавам, гдје моји родитељи нису били успјешни, (2) релативно успјешни су сад гдје тек у позним годинама креће успјех мога оца, али донедавно је то било неуспјех, понукан чињеницом да он није успио (2) ја желим из ината да докажем њему и другима, ја желим да успијем иако мој родитељ није успио, ево показат ћу вам да могу. [F: S.A, 370–374]

Други ангажовани ресурс за проактиван приступ ризику јесте ослободеност на доступну подршку значајних других. Аутори наводе мноштво ресурса који подржавају отпорност младих, а који се базирају на релацијским односима са важним другима. Тако се говори о топлим позитивним односима са брижним одраслим особама, било да су то родитељи, браћа/сестре, учитељи или савјетници (Bašić, 2009), док Камфер (Kumpfer, 1999) говори о значајним другима као онима који амортизују негативне утицаје ризика на дијете. Ослањање на вањску подршку највећим дијелом тиче се бриге и изграђеног односа повјерења младих са породицом, пријатељима и партнерима. Супортивне топле и блиске дијете-родитељ/и релације конзистентно представљају предикцију отпорности дјече. Тако, на примјер, отпорна дјеца из Кауаи лонгитудиналне студије, која су била изложена кумулативним неповољним околностима у породици, имала су више супортивних повезаности и интеракција са родитељима него неотпорна дјеца (Miller-Levis и сарадници, 2013).

...рецимо у томе ми доста помаже моја мама, пошто имам с њом посебан однос и она ми увијек служи као свјетионик на води, као водиља, (2). Ја обично препаничарим неке ствари, правим од мухе слона и то ја узимам срцу, међутим (2) она ме зна некад вратити на пут, тако да се ја осјећам добро. [F: S.AS, 653–656]

...Ситуације које сам набројао – родитељи су ми били од велике помоћи. Такођер имам стабилну везу па ми и дјевојка помогне у тим ситуацијама кад имам неких великих проблема. [F: S.A, 662–664]

...Ко има једног – ја, ето, имам једну пријатељицу и баш сам захвална и право сретна што баш у ово вријеме имам једну пријатељицу, да сам је успјела наћи. Мислим да није згорег потражити савјет стручњака, ја мислим да то апсолутно није ништа лоше. Сасвим је ОК да одете и неком кажете ја имам психичке проблеме ради стреса, боли ме, гуши ме (3), шта год фали, одете фино вам човјек помогне, научи вас одређеним стварима и слично и... и... и... – тако те неке сличне цаке које можете употребити касније у животу. [F: I.M, 695–700]

Тражење помоћи као конструкт присутан је у области менталног здравља и обично представља комуникацију са другим људима да би се осигурала помоћ у духу разумијевања, савјета, информације, третмана и генерално подршке као одговор на проблем или стресно искуство (Rickwood и сарадници, 2005). Тражење помоћи је облик суочавања (coping) које се ослања на друге људе, и обично је базирано на социјалним повезаностима и интерперсоналним вјештинама. Неформално тражење помоћи извире

из неформалних социјалних повезаности, као што су пријатељи и породица, док је формално генерисано из професионалних извора, као што су учитељи, професионалци у области менталног здравља, социјални радници и слично. Управо, млади у нашем узорку, свјесни проблема са којим се суочавају, подржавају и/или траже помоћ од стручњака.

Ја сам потражио помоћ стручњака, у једном тренутку више кад нисам знао шта ћу од себе и уз помоћ њега сам пронашао тог другог себе у себи који ме гура напријед, једноставно био ми је професор у средњој школи и (3) понудио се кад је видио у каквом сам стању и какав сам ходао улицом, једноставно ја сам био тотално блиједа особа, ја нисам имао више пигмент у себи. [F: S.A, 701–704]

Поред активирања властитих снага и способности и ослоњености на подршку значајних других, издвојен је ресурс који се показао као врло значајан за академску отпорност младих, а односи се на примјену релаксирајућих активности. Ове активности млади дефинишу као оне које дјелују релаксирајуће, умирујуће и стабилизирајуће, односно умањују на одређени начин последице ризика/изазова. Тако су млади издвојили физичке и спортске активности, плес, писање и шетњу. Маубреј (Moubrey, 2011) наводи тзв. инфлуенцијске активности

које онемогућавају да нас ризици/изазови обузму и контролишу, већ жацају нашу отпорност да контролишемо наше одговоре на изазове/ризике. Једна од тих активности је писање као модел у оквиру којег процес размишљања бива покренут и гдје евалуирамо оно што пишемо. Такођер, шетње су издвојене из разлога што младима оне представљају и простор за размишљање, поред тога што стварају осјећај опуштености.

И (8), на примјер, ја сам имала, то ми је доста помогло кад сам била дијете – неки вентил – писање. Писала сам и говорила, и тако те одређене ствари, то ми је стварно доста помогло да олакшам и да лакше пребродим то све... [F: I.M, 606–609]

... имао сам ја пса, једноставно истрчим са псом једно 5 km код своје куће и сједим, гледам, једноставно, сам размишљам о својим (2) проблемима, шта је моја визија у животу, јел то мој крај, јер сам ја доживио такво разочарење да ја нисам уопште видио. [F: S.A, 672–674]

Физичка активност, такођер, води ка ублажавању ризика са којима се млади суочавају. Она се најчешће дефинише као скуп кретњи тијела који је резултат контракције скелетних мишића, што значајно води ка трошењу енергије (Hardman & Stensel, 2009). Још је и Хипократ (Hardman &

Stensel, 2009) говорио да сви дијелови тијела који имају функцију, уколико се досљедно користе и вјежбају на начин који је већ дио навике, постају здравији, развијенији и застарјевају спорије, али ако се не користе и остаје бескорисним, онда постају пријемчивији за болест, неисправно се развијају и брзо старе.

Ја мислим да се физичким путем можемо итекако ријешити стреса. Ако сам нервозна (2), ако сам под стресом, ако сам се посвађала с неким, небитно, кад одем на пробу и тих два сата апсолутно не мислим ни о чему, фокусирана сам на то, испушем се и послје идемо даље, то је више него заборављено. [F: L.Ć, 649–651]

Рецимо, ја док сам ишла у основну школу тренирала сам кик бокс у Црквицама и мени је доста помогло да се носим с тим проблемима, пошто сам стално упадала (2) у сукобе у разреду, и то. Једноставно, истресеи се на ону врећу, убијеш ону врећу (смијех). [F: S.AS, 656–659]

Резултати показују да спортисти постижу више нивое отпорности у свим аспектима (персонална компетенција, социјална компетенција, породична кохезија, социјална подршка и персонална структура) у поређењу са онима који се никако не баве спортом (Ab Alvan & Ab Alvan, 2009). Ови резултати су исти без обзира на спорт којим се баве (фудбал, карате) и

без обзира на ниво бављења спортом (аматер, професионалац, спортиста).

Закључак

Академска отпорност дио је општег концепта отпорности који се дефинише као позитивно функционисање, упркос изложености ризицима и недаћама. Академска отпорност подразумијева постизање академског успјеха упркос изложености ризицима и недаћама. Пратећи ововремене приступе истраживања општег концепта отпорности, у овом истраживању определијелила сам се за квалитативни приступ у истраживању академске отпорности. Већина доступних квантитативних приступа темељи се на инструментаријима који су изграђени у западном контексту. Квалитативни приступ тако ми је омогућио да добијем перцепције младих из нашег окружења о ресурсима који су унаприједили академску отпорност.

Резултати до којих сам дошла, на узорку младих који постижу високе академске успјехе иако су изложени врло неповољним околностима, показују два најзначајнија ресурсна модела која су унаприједила њихову академску отпорност. Први од њих јесте прихватање ризика и рационалан приступ ризику у смислу његове неизбјежности. Други ресурсни модел односи се на проактиван приступ том рационално прихваћеном ризику. Млади овог узорка своју проак-

тивност показују кроз активирање властитих снага и способности, ослањају се на подршку значајних других и примјењују различите релаксирајуће активности. Као најзначајније идентификоване снаге показале су се упорност, духовност, позитиван и ведар приступ животу, рационална очекивања од себе и других, инат или одважност. Када је ријеч о подршци значајних других, млади најчешће истичу подршку коју добијају од чланова породице, пријатеља, партнера, али и стручну подршку. Поред ових ресурса, млади велики значај придају и примјени релаксирајућих активности и то физичке и спортске активности, плес, писање и шетњу.

Могли бисмо рећи да академска отпорност која је овдје израсла представља више процес него својство. Ова отпорност појединца, суоченог са субјективно и/или објективно перципираним ризиком или неповољном околности, води путевима успјешног академског функционисања. У тим процесима дешава се ступњевито, али умрежено активно дјеловање појединца у додиру са ризиком. Овај модел отпорности у фокус ставља почетни рационални прилаз ризику, којем се придаје значење које он са собом носи, а то је вјероватност појаве негативних исхода. У том почетном рационалном прилазу ризику, појединац ангажује свој когнитивно-емоционални капацитет, признајући неизбјежност ризика, али не и неизбјежност посљедица које он носи са собом. Управо из те

свијести да се посљедице могу ублажити и смањити, појединац се активира и тражи рјешење, он се окреће ка рјешењу. Окрећући се рјешењу, појединац се ослања на властите снаге, снаге значајних других и снаге релаксирајућих активности.

Ослањање на властите снаге у себи обједињује процесе активирања унутрашњих особина, али и развија нове које прије нису биле обиљежје појединца. Тако ће поред активирања особина упорности, позитивног и ведрог приступа животу, духовне ангажованости, појединац развити и изградити вјештине рационалног очекивања од себе и других, док ће као мотив за позитиван исход користити унутрашњу снагу одважности/ината. Ослањање на снаге значајних других наглашава особине околиноског контекста разумијеваног кроз релације са другима. Одбијање изолованог простора функционисања, појединцу допушта да се окрене ка подршци коју може добити од значајних особа у његовом окружењу. То 'кориштење' бенефита других није резултат себичног тона, већ жеље да се смање посљедице ризика, па ће се тако млади усмјеравати на неформалну помоћ која долази од пријатеља, породице и партнера те на формалну помоћ наставника и стручњака. Препознавање и оријентација на активности које дјелују на појединца умирујуће и стабилизујуће представљаће значајан ресурсни модел који омогућава очување менталне и тјелесне стабилности особе суочене са ризицима. Релаксирајуће активно-

сти, које активирају когнитивни апарат појединца, пружају обресе за јаснији увид у проблем и прилику за усмјеравање ка новим могућим рјешењима, односно ка истрајавању на академском успјеху унаточ посљедицама које су везане за ризике којима су изложени.

Литература

Ab Alvan, J. & Ab Alvan, A. (2009). The Effect of Exercise on Resilience in Football and Karate, *World Journal of Sport Science*. 2(2), 112–114.

Bašić, J. (2009). Теорије превенције: превенција поремећаја у понашању и ризицих понашања дјеце и младих. Загреб: Школска књига.

Borman, G. D. & Overman, L. T. (2004). Academic resilience in mathematics among poor and minority students. *The Elementary School Journal* Vol. 104/3, pp. 177–195.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101.

Constantine N., Benard B, & Diaz M, (1999). Measuring protective factors and resilience traits in youth. The healthy kids resilience assessment. *Seventh annual meeting of the Society for Prevention Research*. New Orleans, NO, USA.

Dweck, C. S. (1986). Motivational processes affecting learning. *American psychologist*, 41. 1040–1048.

- Garmezy N. (1990). A closing note: Reflections on the future. In: Rolf J, Masten A, Cicchetti D, Nuechterlein K, Weintraub S, (Eds). *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (pp. 527–534). New York, USA: Cambridge University Press.
- Hardman, A.E. & Stensel, D.J. (2009). *Physical Activity and Health: The evidence explained*, Second edition, New York, USA: Routledge.
- Jakovljević, M. i Nikić, M. (2002). Vjera i duševno zdravlje, U: Sinanović O, Hafizović, R. i Pajević, I. (Ur.). *Zbornika radova Duhovnost i mentalno zdravlje* (31–46). Sarajevo: Svjetlost.
- Kumpfer, K.L. (1999). Factors and Processes Contributing to Resilience: The Resilience Framework, In: Glantz and Johnson (Eds.). *Resilience and Development: Positive Life Adaptations* (179–223). New York, USA: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Liebenberg, L., Ungar, M., & Van de Vijver, F. (2012). Validation of the Child and Youth Resilience Measure-28 (CYRM-28) among Canadian youth. *Research of Social Work Practice*, 22(2), 219–226.
- Martin A. J. (2013). Academic buoyancy and academic resilience: exploring ‘everyday’ and ‘classic’ resilience in the face of academic adversity. *Sch. Psychol. Int.* 34, 488–500.
- Miller-Lewis, L.R., Searle, A.K., Sawyer, M.G., Baghurst, P.A. & Hedley, D. (2013). Resource factors for mental health resilience in early childhood: An analysis with multiple methodologies. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7(6), 1–23.
- Mowbray, D. (2011). *Resilience and strengthening resilience in individuals*. Preuzeto 16. januara 2014. sa http://www.mas.org.uk/uploads/articles/Resilience_and_strengthening_resilience_in_individuals.pdf.
- Resilience Research Centre (2009). *The Child and Youth Resilience Measure-28: User Manual*. Halifax, NS: Resilience Research Centre, Dalhousie University.
- Rickwood, D., Deane, F.P., Wilson, J.C. & Ciarrochi, J. (2005). Young people’s help-seeking for mental health problems. *Australian e-Journal for Advancement of Mental Health*, 4(3), 1–34.
- Rijavec, M, Miljković, D. i Brdar I. (2008). *Pozitivna psihologija: znanstveno istraživanje ljudskih snaga i sreće*. Zagreb: IEP – D2.
- Ruiz Y. (2002). *Predictors of Academic Resiliency for Latino Middle School Students* [dissertation] Boston: Boston college.
- Ungar, M. (2008). Resilience across cultures. *British Journal of Social Work*, 38(2), 218–235.
- Wong, P.T.P & Wong, L.C.J. (2011). A Meaning-Centered Approach to Building Youth, Resilience, In: Paul T.P. Wong (Ed.). *The Human Quest for meaning: Theories, Research, and Applications*

2nd Edition (pp. 585–619). New York, USA: Taylor & Francis Group.

Zolkoski S.M. & Bullock L.M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children Youth Services Rev.* (34), 2295–2303.

Žižak, A., Koller, N. i Lebedina, M. (2001). *Od rizika do intervencije*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

thematic data analysis (Braun & Clarke, 2006). Identified themes show that the resources for bolstering academic resilience of youth are part of a resource model that recognizes two important forms. The first is risk awareness and rational approach to risk, while another is a proactive approach to overcoming the risk. This proactivity is recognized by activating one's own strengths and abilities, relying on the support of significant others, and the application of relaxation activities.

Azemina Durmić, University of Zenica

Key words: *academic resilience, resources, youth.*

BOLSTER RESOURCES OF YOUTH ACADEMIC RESILIENCE

Аземина Дурмић

Summary

The concept of resilience is part of the research and pragmatic efforts of prevention science, and concerns the question of positive adaptation and successful functioning despite the risks and difficult circumstances. Academic resilience is thus a specific form of resilience related to achieving academic success in spite of risk exposure. The purpose of this research was to describe the resources which bolster academic resilience through implementing a qualitative research approach. A focus group with nine young people over the age of 20 was applied. The data were transcribed and processed through the

РЕСУРСИ ДЛЈА УЛУЧШЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ СТУДЕНТОВ

Резюме

Концепција сопротивљенија јавља се као део истраживања и прагматичких напора у превенцији науке, и односи се на питање о позитивној адаптацији и успешној раду, иако постоје ризици и неповољни услови. Академско сопротивљење представља одређену форму сопротивљенија, која се односи на

ся к достижению успеваемости, несмотря на риск (Vortman&Overman, 2004). Это исследование было направлено для описания ресурсов академического сопротивления с помощью качественных научных подходов. Исследование проводилось с помощью фокус-группы из 9 молодых людей, со средним возрастом 20 лет. Данные были транскрибованы и обработаны посредством анализа тематических данных (Braun & Clarke, 2006). Выявленные темы указывают на то, что

ресурс для повышению академического сопротивления молодежи являются частью модели ресурсов, которая распознает две важные формы. Во-первых, это риск и подход к рациональному риску. Эта проактивность признается посредством активации собственных сильных сторон и способностей, опоры на поддержку значительного другого и применение ослабляющей деятельности.

Ключевые слова: академическое сопротивление, ресурсы, молодежь.

